

limba rumînească » un alt manuscris (care se păstrează sub nr. 1570 din Biblioteca Academiei R.P.R.), grămăticul Staicu ajunsese « la bătrînețe »¹.

Importanța istorică și lingvistică a manuscrisului 1385. În istoriografia română, cronografele au avut un mare rol, ele fiind un izvor foarte căutat de către cărturari pentru cunoașterea evenimentelor istoriei universale. Diverse părți din conținutul cronografelor, dat fiind caracterul lor narativ, au pătruns pe cale orală și în rîndul păturilor mai largi ale poporului nostru.

Voluminosul cronograf din ms. 1385 prezintă o importanță deosebită, el fiind c o m p l e t, cu i n f o r m a Ț i i n o i despre slavii răsăriteni și de apus, pe care nu le găsim în niciunul din celelalte cronografe românești. Dacă în prima sa parte stăruie tradiția biblică, împletită cu legende și evenimente din istoria antică, partea a doua a cronografului (după anul 1453) e îmbogățită cu date istorice, luate din letopisețele rusești și din diferite izvoare de proveniență apuseană (opere ale cronicarilor polonezi), încheindu-se cu relatarea evenimentelor de la începutul secolului al XVII-lea. În această parte a cronografului s-ar putea descoperi unele informații prețioase care lipsesc în alte izvoare.

Un interes și mai mare prezintă conținutul acestui manuscris pentru studiul limbii romine vechi. Cercetătorul are la îndemînă un text a u t o g r a f, scris cu trei sute de ani în urmă, din care își poate culege numeroase exemple, pe baza cărora se obține o imagine clară a limbii romine de atunci, sub diferitele sale aspecte: fonetic, morfologic, sintactic, al formării cuvintelor etc. Am citat mai sus cîteva exemple caracteristice prin fonetismul lor arhaic. Iată acum altele, în care ne întîmpină un fonetism s t r ă i n (slav sau maghiar). În locul labialei afone *f* apare spiranta *h*, în cuvinte ca *jăhui* (f. 454 r), *jehuite* (f. 460 r), *pohtă* (f. 60 r), *prahul* (f. 54 v), *vihor* (f. 432 v), *virhurile* (f. 38 v). Aceași consoană își păstrează locul în cuvîntul de astăzi *viclean* (ung. *hitlen*) și în derivate: *hiclean* (f. 489 r), *hiclenie* (f. 447 v), *hiclenitură* (f. 447 v). Întîlnim pe *v* (în locul actualului *f*) în cuvîntul (care redă forma slavă) *sveat* (f. 454 r).

Din domeniul m o r f o l o g i e i notăm terminațiile *-ariu*, *-oriu*, în cuvinte ca: *olariu* (f. 478 r), *călcătoriu* (f. 472 r), *lucrătoriu* (f. 33 v). Apare terminația *-e*, în s.f. *arames* (lat. *aeramen*): *caval de hier și de arames* (f. 40 r), expresie întîlnită și la f. 100 r.

Numeroase feminine au pluralul în *-e*: *barbe* (f. 461 r), *gadine* (f. 37 v), *plate* (f. 465 r), *scripture* (f. 33 r), iar unele neutre în *-ă*: *hotarăle* (f. 49 r), *izvoară* (f. 45 v), *topoarăle* (f. 466 v), în *-e*: *arce* (f. 466 r), *bice* (f. 468 v), *brîne*, *brînele* (f. 43 r) și *-ure*: *lucrure* (f. 41 r, f. 477 r), *năravure* (f. 459 v).

Adjectivul *amar* face pluralul feminin *amară* (f. 461 r), iar *gol* apare la plural sub forma: *goli* (f. 49 v).

Unele verbe se conjugă, spre deosebire de situația din secolul XVIII—XIX, cu ajutorul sufixelor *-ez* și *-esc*: *cruțez* (f. 453 r), *cruțează* (f. 53 r), *învîiază* (f. 51 r), *începătoresc* (f. 475 v), *mirosesc* (f. 56 v).

Interesante sînt și sufixele derivative, dintre care dăm cîteva:

-ame: *adincame* (f. 33 v), *voinicame* (f. 467 r);

-at: *cornurații* (f. 41 v), *înpiclat* (f. 47 r), *spăimat* (f. 466 v);

-ciune: *împuciuciune* (f. 471 v), *întortăciuni* (f. 57 v), *periciune* (f. 433 v);

-ean: *corăbianii* (f. 39 v), *împrejureanii* (f. 470 v);

¹ Vezi articolul *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică romînească*, în « Romano-slavica », vol. IV (1960), p. 289 și urm. (Despre Staicu, la p. 298).